

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

Михайло Примаченко, пошукач
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

У статті висвітлюються питання авторських прав на об'єкти промислової власності, стосуються курсу "Інтелектуальна власність", що вивчаються студентами факультетів менеджменту та маркетингу, які оволодівають професією маркетолога з відповідним рівнем професійних компетенцій.

Постановка проблеми. У конкурентному середовищі ринкової економіки роль освіти в галузі інтелектуальної власності та формування професійних компетенцій в цьому напрямку серед студентів ВНЗ набуває винятково важливого значення. Саме знання з інтелектуальної власності повинні стати методологічним принципом при оцінюванні професійної діяльності маркетолога в конкурентному середовищі, а діяльності вчителя, коли йдеться про рівень знань в освітньому економічному середовищі у процесі навчання учнівської молоді.

Зауважимо, що Державний департамент інтелектуальної власності відповідно до Указу Президента України від 27 квітня 2001 р., №285/2001 "Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності" та рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 27 березня 2001 р. розробив пропозиції щодо включення до змісту середньої та вищої освіти знань з інтелектуальної власності. Ці документи зобов'язують впроваджувати курс інтелектуальної власності у вищих навчальних закладах України. Вважаємо за доцільне впровадити вивчення курсу "ПАТЕНТОЗНАВСТВО" у середніх освітніх навчальних закладах, що сприятиме одержанню учнівською молоддю початкових знань із технічної творчості та формування початкових професійних компетенцій.

Аналіз останніх публікацій. Проблемі авторських прав промислової власності та

вивчення курсу із інтелектуальної власності у ВНЗ надається вагоме значення і цій проблемі присвячено значну кількість навчально-методичних посібників, які розкривають питання, що формують у випусників необхідний рівень знань та професійної компетенції. До таких слід віднести праці: С. Бондаренко [1], М. Вачевського [3], В. Кременя, В. Мадзігона [2], С. Довгого, В. Жарова [5].

Мета статті – вироблення напрямку навчання відповідного рівня професійних компетенцій у випусників ВНЗ у галузі промислової власності в умовах ринкової конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Промислова власність та знання із авторського права, економіки, роль економічної освіти та професійних компетенцій серед молоді набуває винятково важливого значення.

Авторське право – це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури та мистецтва. Суб'єктами авторського права є:

- автори винаходів, промислових зразків, товарних знаків, творів науки і літератури, спадкоємці авторів різних об'єктів інтелектуальної власності;

- особи, яким автори або їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Зазначимо, що суб'єктами авторського права як форми об'єктів промислової власності є:

Автор	Людина, творчою працею якої створено винахід, корисну модель чи промисловий зразок або товарний знак
Власник патенту	Особа, яка володіє охоронним документом, що посвідчує виключне право на використання об'єкта промислової власності
Спадкоємці	Автора чи власника патенту
Патентна установа	Український інститут промислової власності (Укрпатент)
Представник у справах інтелектуальної власності	Особа, яка діє за дорученням заявника і надає правову допомогу у сфері охорони промислової власності

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

Положенням про правову охорону об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій в Україні (дане Положення вводиться в дію з 1.07.94 р. згідно з Постановою Верховної Ради №3769-12 від 23.12.93 р.) регулюються майнові та пов'язані з ними особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку зі створенням, правовою охороною та використанням винаходів, промислових зразків, товарних знаків і знаків обслуговування, а також відносини, пов'язані з визнанням прав автора раціоналізаторської пропозиції [2, 45].

До об'єктів промислової власності відповідно до Положення належать **винаходи, промислові зразки, товарні знаки і знаки обслуговування**, які були заявлені й дістали правову охорону в

інтелектуальній власності стало підписання в 1883 році Паризької конвенції з охорони промислової власності – першої міжнародної угоди у цій сфері діяльності, як зазначено в [3].

Поняття “права інтелектуальної власності” є узагальнюючим стосовно таких понять, як права на твори науки, літератури і мистецтва (авторські права), права на виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення (суміжні права) та права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг (торговельні марки) та права промислової власності.

Суб'єкти авторського права мають широку інфраструктуру у своїй діяльності, до якої відносять табл. 1.

Таблиця 1.

Інфраструктура авторських прав у видах діяльності

Винаходи, промислові зразки, корисні моделі, товарні знаки, технології ноу-хау, інжиніринг, раціоналізаторські пропозиції, відкриття	Літературні письмові твори, белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного та іншого характеру	Твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва
Твори ужиткового мистецтва, твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби		
Твори образотворчого мистецтва	Музичні твори з текстом і без та похідні від них твори	Драматичні твори, музичні, пантоміми, хореографічні, створені для сценічного показу, та їх постановки
Ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності		
Фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії	Тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів	Збірники творів, обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добром, координацією або упорядкуванням змісту
Бази даних	Комп'ютерні програми	Всі інші твори інтелекту

Україні у формі патентів (на винаходи і промислові зразки) та свідоцтв (на товарні знаки і знаки обслуговування), видані Державним патентним відомством України. Раціоналізаторські пропозиції дістають правову охорону у формі посвідчення на раціоналізаторську пропозицію на підприємстві, в установі чи організації, які визнали пропозицію раціоналізаторською.

Характеризуючи поняття прав інтелектуальної власності, слід зазначити, що відповідно до міжнародних угод, у яких бере участь Україна, право інтелектуальної власності є частиною національного законодавства України.

Важливою подією у становленні прав

важливим аспектом прав інтелектуальної власності є патентні права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки, раціоналізаторські пропозиції. Ці права регулюють як майнові та пов'язані з ними особисті немайнові правовідносини, що виникають у зв'язку зі створенням винаходів, корисних моделей і промислових зразків та товарних знаків.

Право на об'єкти промислової власності, а також раціоналізаторські пропозиції, охороняються державою. *Це означає, що фізичні або юридичні України мають право на правову охорону винаходів, промислових зразків і товарних знаків та знаків обслуговування в*

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

Україні або в державах, які підписали угоду про створення Міждержавної організації з охорони промислової власності. Такими ж правами користуються іноземні фізичні або юридичні особи на підставі міжнародних договорів України.

Автором будь-кого об'єкта промислової власності (винаходу, промислового зразка, раціоналізаторської пропозиції) визнається фізична особа, творчою працею якої створенні ці об'єкти. Якщо винахід (промисловий зразок, раціоналізаторська пропозиція) створений спільною працею кількох фізичних осіб, усі вони визнаються співавторами і користуються однаковими правами, які визначаються угодою, укладеною між ними.

Не визнаються авторами фізичні особи, які не внесли особистого творчого вкладу в створення винаходу (промислового зразка, раціоналізаторської пропозиції), надали автору тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу або сприяли оформленню прав на винахід (промисловий зразок, раціоналізаторську пропозицію) та його використання, стверджує відомий вчений у галузі інтелектуальної власності і права П. Цибульов [6].

Зазначимо, що винаходи, корисні моделі, промислові зразки та товарні знаки мають багато спільного між собою у правових відносинах і відрізняються від інших об'єктів прав інтелектуальної власності. Їх право забезпечується видачею патенту, який охороняє права на об'єкти, які є результатами творчої діяльності, розв'язання певних технологічних, технічних чи художньо-конструкторських завдань.

Авторові винаходу належить право авторства, яке є не відчужене особистим правом. Це авторство охороняється безстроково. Власником патенту на винахід чи промисловий зразок може бути:

- автор (співавтори) винаходу чи промислового зразка;
- спадкоємець (спадкоємці) автора (співавторів);
- фонд винаходів України (стосовно винаходів), якщо автор (співавтори) передає виняткове право на використання винаходу державі;
- роботодавець, якщо між автором винаходу чи промислового зразка та роботодавцем укладено договір про відступлені автором права на патент. У цьому випадку автор має право на використання винаходу чи промислового

зразка у власному виробництві. Якщо між автором і роботодавцем не укладено зазначеного договору або роботодавець не подав заявку на видачу патенту в тримісячний строк після письмового повідомлення автором про створення ним винаходу чи промислового зразка, то право на одержання патенту залишається за автором. Роботодавець має право використати цей винахід чи промисловий зразок на умовах, що визначаються ліцензійним договором;

- інша фізична або юридична особа, якій автор (співавтори) за договором передав право на одержання патенту до внесення винаходу чи промислового зразка до Державного реєстру винаходів України або до Державного реєстру промислових зразків України.

Власником свідоцтва на товарний знак може бути фізична або юридична особа, яка займається підприємницькою діяльністю.

Власником свідоцтва на колективний знак може бути об'єднання підприємців, які займаються випуском товарів, наданням послуг (робіт), що мають спільні характерні ознаки.

Усі ці проблеми об'єднує безпосередній зв'язок з процедурою закріплення прав на технічні і художньо-технічні рішення. Кожен об'єкт промислової власності пов'язаний з промисловою технологією, юриспруденцією, економікою, науково-технічною інформацією тощо, але, оскільки вони за характером діяльності відповідають процедурі патентування, то набувають патентознавчого аспекту.

Необхідно відзначити, що на винаходи, промислові зразки, товарні знаки видаються охоронні документи, які засвідчують особисту власність тих, на чие ім'я видані ці документи.

Право на винахід засвідчується патентом, авторство на винахід, пріоритет винаходу та виняткове право на використання винаходу в Україні. Патент на винахід діє від дати реєстрації винаходу в Державному реєстрі винаходів України, але не більше 20 років від дати надходження заявки до Держпатенту України.

Варто зазначити, що захист прав інтелектуальної власності достатньо широко висвітлено в навчальному посібнику відомим вченим доктором права, професором В. Жаровим в роботі [5].

Об'єкти промислової власності Винаходи мають охорону у виді патента який видається країною в якій зареєстрований винахід, визнаний винаходом і має правову охорону, як відзначено в роботі [2].

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

Термін патент латинського походження (патент – відкритий). Протягом століть він застосовувався в різних країнах у торговельній, фінансовій і юридичній термінологіях. Його

то оплата мита припиняється і патент автоматично втрачає силу.

Патент видається на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Винахід	Технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам конкурентноздатності.
Корисна модель	Нове і промислово придатне конструктивне виконання пристрою.
Промисловий зразок	Результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання, який задовольняє ергономічні та естетичні потреби людини.

сутність розкривається в законодавстві кожної окремої країни, де є свої особливості в деталях побудови патентних систем. Але одночасно існують деякі спільні ознаки, що дають змогу визначити поняття патенту до того, в якій країні діють правила щодо нього.

Патентом називається виданий державним органом (патентним відомством) документ, який дає особі або організації (патентовласникові) виняткове право використовувати зазначене в патенті технічне вирішення (винахід, промисловий зразок, корисна модель тощо).

Після видачі патенту в патентовласника виникає виняткове право, що забезпечує монополію на промислове або інше комерційне використання винаходу чи промислового зразка. Патентовласник згідно із законом може заборонити будь-якій особі використовувати об'єкт патенту без спеціального дозволу. У випадку порушення виняткового права патентовласник може через суд примусово стягнути плату за використання винаходу або промислового зразка.

Проте виняткове право, яке випливає з патенту, існує лише на території тієї країни, що видала патент, і не може виходити за її межі.

Дія патенту обмежена не лише в просторі (на певній території), а й у часі, що досягається фіксацією в законі тривалості існування виняткового права. В різних країнах ці строки неоднакові і коливаються від 15 до 20 років. У європейських країнах (Бельгія, Франція, Нідерланди) строки дії патентів 20 років, Австрії, Німеччині, Швейцарії – 18, США, Канаді і деяких інших країнах – 17, Великобританії – 16, Японії та Італії – 15 років. Дія патенту визначається не лише юридичними нормами, а й об'єктивними закономірностями технічного прогресу. З розвитком техніки і появою нових, більш досконалих вирішень відбувається моральне старіння попередніх досягнень. Застарілі конструкції, технологічні процеси немає потреби охороняти патентом. Видача патенту і підтримання його в чинності потребує виплати мита. Якщо відомо, що об'єкт патенту застарів,

Таким чином, відзначені об'єкти відповідають патентному праву – системі правових норм, що регулюються на основі юридичної рівності сторін суспільних відносин в економічному і духовному визнанні винаходів, корисних моделей, промислових зразків та інших об'єктів промислової власності, а також правових відносин, які виникають внаслідок їх практичного використання у виробництві.

Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу. Опис, креслення або інші ілюстрації служать тільки для тлумачення формули винаходу.

Дія патенту, виданого на продукт способу його одержання, поширюється і на продукт, безпосередньо одержаний цим способом. При цьому новий продукт вважається одержаним запатентованим способом при відсутності доказів протилежного.

Не надається правова охорона винаходам, що суперечать принципам гуманності і моралі.

Патент на промисловий зразок засвідчує авторство на промисловий зразок, пріоритет промислового зразка і виняткове право на його використання в Україні.

Обсяг правової охорони, що надається патентом на промисловий зразок, визначається сукупністю його суттєвих ознак, зображених на фотографіях (макеті, рисунку) виробу. Опис промислового зразка служить тільки для тлумачення ознак.

Патент на промисловий зразок діє протягом 10 років від дати надходження заявки до Держпатенту України. За клопотанням власника патенту строк його дії може бути продовжено Держпатентом України, але не більше як на 5 років.

На зареєстрований товарний знак видається свідоцтво, яке діє протягом 10 років від дати надходження заявки до Держпатенту України. На такий же термін строк дії свідоцтва може бути продовжений за клопотанням його власника, якщо буде сплачено додаткового мита.

Правова охорона товарного знака в Україні здійснюється на підставі його реєстрації в

СУБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ВИНАХОДИ, ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ ТА ТОВАРНІ ЗНАКИ

порядку, встановленому Положенням, або на підставі міжнародних договорів України.

Виняткове право на використання винаходу, промислового зразка чи товарного знака належить власникові патенту, який має право їх використовувати, при умові, що не порушує прав інших власників патенту.

Ніхто не може використовувати патент (об'єкти, які ним захищені) без згоди власника патенту.

Порушення прав власника патенту визнається, коли без його згоди проходить виготовлення, застосування, ввіз, пропозиція для продажу, продаж та інші дії використання винаходу, промислового зразка чи товарного знака.

Не визнається порушенням прав власника патенту, якщо винаходи чи промислові зразки використовуються на борту морських чи річкових суден інших держав, які тимчасово або випадково перебувають у водах України, при умові винятково для потреб судна. Проведення наукового дослідження або експерименту над засобом, в якому використано винахід, разове виготовлення ліків, при стихійних лихах, катастрофах, епідеміях та інших надзвичайних обставинах не є порушенням прав власника патенту, а також, якщо патент використовується приватно без комерційних цілей.

Суть патенту виявляється не тільки в юридичних наслідках його видачі, тобто у виникненні виключного права. Надзвичайно важливою характеристикою патенту є його техніко-інформаційний зміст як носія інформації про певне технічне рішення. Незалежно від того, в якій країні і коли видається патент, інформація про його технічне рішення доступна всім зацікавленим особам, так як описи за патент запатентованих технічних вирішень регулярно публікуються для загального відомо і, таким чином, стають надбанням світової техніки, а також розвитку науки відповідної галузі виробництва.

Дія патенту як джерела інформації не обмежується кордоном однієї держави. Будь-який іноземний патент виключає, як правило, можливість для інших осіб патентувати такі самі технічні вирішення у своїй країні чи інших країнах, за винятком тих країн, де видається патент тільки своєї країні і має назву "малий патент".

Ефективна дія системи охорони прав на об'єкти промислової власності в нинішніх умовах загальноприйнята як в Україні, так і у високо розвинутих країнах із ринковою економікою. Слід зауважити, що виникають зумисні порушення прав в галузі охорони промислової власності, що

наносить у деяких аспектах шкоду конкуренції і діючим нормативам промислової власності.

Висновки. Економічна освіта та розвиток і вивчення інтелектуальної власності, навчальними закладами до сучасних умов господарювання із набуттям професійного рівня компетенцій, які дозволяють вести на високому рівні трудову діяльність у конкурентному середовищі дають знання із інтелектуальної власності.

Для педагогічних кадрів з метою здійснення економічної освіти і засвоєння знань з інтелектуальної власності забезпечуть для випускника ВНЗ високий рівень професійних компетенцій, які в майбутньому спрямовані на реалізацію нововведень у виробничу діяльність: винаходів, промислових зразків та товарних знаків, що надають товарам високої конкурентоспроможності.

1. Бондаренко С.В. Авторське право і суміжні права. Навчальний посібник. – К.: ІВВП. – 2004. – 260 с.

2. Вачевський М.В., Кремень В.Г., Мадзігон В.М. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності. Підручник. – К.: "Професіонал", – 2005. – 448 с.

3. Вачевський М.В. Соціально-економічний механізм використання науков-технічної творчості. Теорія і практика. – Львів "Камеяр". – 2001. – 206 с.

4. Довгий С.О. Жаров В.О., Кремень В.Г. Охорона інтелектуальної власності в Україні. – К.: Форум. – 2002. – 319 с.

5. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності в Україні. – К.: ІВВП. – 2005. – 88 с.

6. Цибульок П.М. Основи інтелектуальної власності. Навчальний посібник. – К.: ІВВП. – 2005. – 108 с.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo
oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Освіта – скарб; праця – ключ до нього.

П. Буаст

Після хліба найважливіше для народу – школа .

Ж. Дантон

Однією з головних відмінностей варварського від культурного існування народів є відсутність в першому випадку і її наявність у другому.

Е. Карнегі.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo
oooooooooooooooooooooooooooooooooooo